

**ԻՐԵՔ ՏՂԻ ՀԵՔԻԱԹԸ / Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, Հատոր VIII / Գուգարք (Լոռի), Լոռու
բարբառ (խոսվածք)**

Էլել ա, չի էլել՝ իրեք տղա. իրուր խորուրդվել են, որ պահեն սուրբ Կարապետի պասը, միասին գնան ուխտ: Պասը պահեցին, իրար հետ էլան ուխտը գնալու: Շատ գնացին, թե՛ քիչ, շատ ու քիչը աստված գիտի, գնացին մի տեղ հանգստանեին:

Մեկն ասավ.— Սուրբ Կարապե՛տ, քո զորութենին մատաղ, ես բեզարել եմ, ես իմ ուխտը ըստեղ ուզում եմ անի: Էս դգումը բավական ճերմակ քարեր կա, դառնա ոչխար, ես միջին՝ չոբան, Էկողին էլ ուտացնեմ, գնացողին էլ առանցի վարձի: Սուրբ Կարապետը էդ մեկի մարաղըն էրետ, քարերը ոչխար շինեց, նա էլ՝ միջին չոբան:

Էն էրկուսը ընկան ճանապարհ, շատ գնացին, թե՛ քիչ, բեզարեցին, նստան մի ծմակի միջին: Սրանցից մեկն ասավ.— Սուրբ Կարապե՛տ, ես քո զորութենին մատաղ, ուզում եմ ստանամ իմ մուրազը, Էս ծմակը բաղ դառնա, ես մեջը՝ բաղմանչի, Էկողն էլ ուտի, գնացողն էլ՝ առանցի վարձի:

Սուրբ Կարապետը դրա մուրազն էլ տվուց. ծմակը բաղ դառավ, ինքն էլ՝ բաղմանչի:

Էն մեկը էրեսին խաչ հանեց ու ընկավ ճամփա: Գնաց իսկը սուրբ Կարապետումը ուխտ արավ: Խնդրեց սուրբ Կարապետին, թե.— Ես ոչինչ չեմ ուզում, մի հալալ ծծկեր եմ ուզում:

Ուխտն արավ ու ըղու ընկավ: Գնաց մի գյուղի մոտ. մուրթն էր, մի տան դռնից ձեն տվեց, թե.— Ով որ մայր աստվածածնի սուրբ տաճարը կսիրի, ինձ դոնաղ ընդունի:

Պառավը նեքսից ձեն տվուց թե.— Որդի՛, ես ոնչինչ չունեմ, միայն դու որ սուրբ Մայրամ աստվածածնի անումը տվիր. արի՛, հմա ես ոնչինչ չունեմ:

Տղեն գնաց տուն: Մի սհաթից եղը դուս Էկավ դուռը, մտիկ արավ, որ քաղաքը լսի մեջ կորած ա, տուն մտավ, ասավ.— Դեղի՛, Էս ինչպե՛ս ա, որ Էս քաղաքի մեջը Էսքան լուս ա վառած:

Պառավը պատասխանեց, թե.— Բալա ջա՛ն, թքավորը մի հալալ կաթնակեր աղջիկ ունի, նրա հըրսանիքն ա:

Էլի հարցրուց, թե.— Հալալ կաթնակե՞ր ա, թե՛ ո՞չ:

Պառավն ասեց.— Շատ հալալ կաթնակեր ա, նմանը աշխարքումը ըլիլ չի:

Տղեն տուն մտավ, մի սհաթիցը եղնա դուս Էկավ դուռը, ծնկների վրա չոքեց ու լուսնակին ասեց.— Լուսը քեզանե, աղաչանքը ինձանե, եթե հալալ կաթնակեր ա էդ ախչիկը, հարսանիքը դառնա ինձ:

Ռավոտը ախչիկը պսակ տարան՝ ժամի դուռը բացվում չի, որ թքավորի ախչիկը մտնի, պսակվի բազրկանի տղի հետ:

Հարսնետը գնաց թքավորին ասեց.— Ժամի դուռը բացվում չի, որ մտնենք ախչկանդ պսակենք, դուռը կոտրե՞նք, թե՞ եղ դառնանք:

Թքավորը պատասխանեց թե.— Մի թե աստծո դուռը կոտրիլ կարելի ա. ժամի դռանը թող ձեռ տան, ում ձեռի տակին բացվի, նրա հետ պսակեցեք, միք խանգարեցեք էդ հըրսանիքը:

Սաղ քաղաքը Էկավ ձեռ տվուց, էդ դուռը բացվեց ոչ:

Թքավորը ռամչուն կանչեց, ասավ.— Էս ինչպե՛ս բան ա, որ ժամի դուռը բացվում չի, որ իմ ախչիկը պսակվի:

Ռամչին ասավ.— Թքավորն ապրած կենա, որ Էս րիգունը հըրսանիքիցը տուն գնացի, ռամիս մտիկ արի, որ էդ հըրսանիքը եղ դառավ դըբա ֆլան պռավի դոնախին:

Թաքավորն ասավ.— Գնացեք էդ դոնախին բերեք:

Գնացին տեհան պառավի կտերը մի տղա նստած, շատ տկլոր էր. նազիրը իրա չուխեն վրեն գցեց, տարավ թքավորի կուշտը:

Թքավորն ասավ.— Ա՛յ տղա, էս որ իմ ախչիկը քեզ տամ, կառնե՞ս:

Տղեն ասավ.— Թե աստված կամեցել ա, կառնեմ:

Տղին տարան ժամի դռանը, ժամի դռանը ձեռք էրետ, ժամին քանի դուռ ուներ՝ բաց էլավ, քանի շամդան ուներ՝ վառվեց. սկսեցի դրան պսակել: Պսակը որ տուն բերին, նազիրը վեկալավ հարս ու թաքվորին տարավ իրա տունը:

Մի վախտ անց կացավ, թքավորի կնիկը ասավ, թե.— Նազի՞րն ա պահում մեր ախչիկն ու մեր փեսան, մի՞ թե մենք չենք կարալ պահիլ:

Նազիրին իմաց արին, որ բերի իրանց ախչկան ու փեսին. Նազիրը վե կալավ ախչկան ու փեսին, տարավ թքավորի կուշտը:

Թքավորն ասավ փեսին.— Ա՛յ որդի, գիր գիտե՞ս, թե չէ:

Փեսեն ասավ.— Գիտեմ ոչ, էս ռանչպար եմ:

Թքավորն ասավ.— Ես քեզ տամ գրագիրներ ու նամեսնիկութի՛ն՝ գնա երկիրը կառավարի: Նա գնաց էլավ նամեսնիկ:

Մի օր մի տուն թալանեցին, բռնեցին բերին նամեսնիկի կուշտը:

Էդ հարամին նամեսնիկի հմա իրեք կոտ ոսկի բերուց, թե. «Ինձ թափի»:

Նամեսնիկը ոսկին էլ պահեց, հարամուն էլ:

Ասավ.— Էս մեկ թագանը կարելի ա սխալմունք ըլի, էլ չըլի:

Մյուս օրը մեկը մեկին սըպանեց:

Սըպանողին բռնեցին, սա բերուց հինգ կոտ ոսկի, որ իրան թափե: Նամեսնիկը ոսկին էլ պահեց, մարդասպանին էլ:

Ասավ.— Կարելի ա էս էլ սխալմունք ըլի, մարդասպանություն էլ չպատահի:

Մյուս օրը մեկը սըպանեց երկու մարդ:

Բռնեցին բերին, հետը բերաց տասը կոտ ոսկի, ասավ.— Ա՛ն էս ոսկին, ինձ թափի:

Սրան էլ պահեց, ոսկին էլ:

Բիզունը նամեսնիկը գնաց կնգանը հետ մասլախաթ արավ, թե.— Ես չեմ կենալ էս գործումը:

Ես ոսկովը խալխի մեղքերը վեր ունիլ չեմ:

Կնիկն էլ ասեց.— Գնանք թքավորի կուշտը:

Գնացին ռավոտը թքավորի կուշտը, ասեցին.— Ես ոսկին էլ քեզ, էս հրամիքն էլ քեզ. ուզում էս ազատի, ուզում էս՝ ոչ, մենք էդ մեղքի տակ ընկնիլ չենք:

Թքավորն առավ.— Բա ի՞նչ փեշակ էս ուզում:

Ասավ.— Ես ուզում եմ ռանչպարություն. ինձ տուր մի կտոր հող, մի գութան, մի քանի թաղար ցորեն, ռանչպարություն անեմ, ապրեմ:

Տվուց թքավորը մի կտոր հող, մի գութան, մի քանի հոտաղ՝ իրեն եզներով, մի քանի թաղար ցորեն:

Սկսեց դա վարել: Էդ տարին թքավորի ամբարները լքցուց դա իրեն ռանչպարութենով:

Երկրորդ տարին թքավորը տվուց երկու գութան: Դա գութանի մաճկալներին ու հոտաղներին պատվիրեց, որ անցնողներին էլ ուտեցրեն, խմեցնեն, դարձողներին էլ:

Մի օր ինքը էկավ, որ գութանին մտիկ անի. էկավ տեհավ, որ մաճկալները հաց են ուտում, դըզի ծերին մի մարդ նստած ա:

Մաճկալների վրա չարացավ, թե.— Տենո՞ւմ չեք էն մարդին, որ մի հոտաղ դրգե՛ք, նա էլ գա հաց ուտե:

Իրան ձին քշեց գնաց նրան բերելու:

Գնաց տեհավ, որ մի ծեր, քոսոտքոքոտ նստած ա, ասավ.— Պապի ջա՛ն, էս խի՞ էս նստել, արի գնանք:

Վիկալավ իրան թարքը նստացրուց, յափունջին գցեց վրեն, բերուց իրան տուն: Կնիկը ավելի ընդունեց, ջուր տաքցրուց, լեղացրեց:

Ասավ.— Պապի ջա՛ն, էս քեզ սաղացնեմ, աներս թքավոր ա, ունի օխտը դոխտուր, քեզ կսաղացնեմ:

Դա ասաց, թե.— Իմ հերս էլ ուներ տասը դոխտուր, համա ինձ չկարացին սաղացնեն:

— Բա,— ասեց,— պապի՛, քեզ ի՞նչը կսաղացնի:

Թե.— Որդի՛, ինձ կսաղացնի մի տարեկան տղի արինը:

Դա ասավ.— Պապի՛, էս ունեմ մի տարեկան էրեխա:

Գնաց, բեխին մորթեց, արինը բերուց, սկսեց արինը քսել լաշկին:

Կնիկը դոնիցը էկավ տեհավ, որ բեխին մորթած, արինը քսում ա:

— Ա՛յ մարդ,— ասավ,— խի՞ էդ վարձքը կենտու դու վի կալար, խի՞ ինձ էլ չի իմաց արիր, որ բեխի ձեռիցը էս էլ բռնեի, էդ վարձքիցը էս էլ ի վեկալել:

Պապը իստակ սըղացավ. կանչեց, սկսեց օխնել. նրանք, գլուխներուն կախ արած, օխնանքին ականջ ին դնում, տեհան բեխեն օրորոցումը լաց էլավ, գլուխները վեր քաշեցին՝ ոչով չկա:

Կնիկն ասավ.— Ա՛յ մարդ, տերն էր մեր դոնախը, բեխեն սաղ-սալամաթ ա:

Ըտիան դոնախը գնաց, մուրազ ստացած չոբանի կուշտը, էլի քոսոտեց:

— Ես քոսոտ մարդ եմ, ինձ ոչխարի կաթը տո՛ւ, խմեմ:

Չոբանն ասեց իրան նոքարին, որ.— Գնացեք մի էձ կթեցեք, բերեք էդ մարդուն տվեք: Նա ասեց թե.— Էս էձի կաթը չեմ խմում, կթի թող ոչխարը:

Խազեյնը ասում ա.— Ինձ համար ա, քեզ համար չի:

Ասում ա.— Աստված Բա քեզ ո՞նց ա տվել, որ դու մեկը ինձ չես տալիս:

Նա ասավ.— Իմ աշխատանքն ա, քեզ ո՞նց տամ:

— Տո՛, էդ քո աշխատանքը չի, տերն ա տվել: Ոչխարդ քար դառնա, դուն էլ միջին քար չոբան:

Քոսոտ մարդը գնաց բաղմանչու մոտը:

Բաղմանչուն ասավ.— Ես ծեր մարդ եմ, տուր էդ խաղողներիցը ուտեմ:

Բաղմանչին նոքարին հրամայեց, որ.— Գնացեք, էն ճանճի կերած խաղողներիցը բերեք:

Ճանճի կերած խաղողներիցը բերին նոքարները, սա ասավ.— Ես չեմ ուտիլ, բերեք լավ խաղողներիցը:

Նա ասավ.— Լավը քեզ համար չի, ուրիշ մարդկերանց համար ա:

Նա ասավ.— Բա քեզ աստված ո՞նց ա տվել, որ դու ինձ չես տալի: Էլի դառնա քու բաղդ ծմակ, դուն էլ միջին՝ գել:

Նրանք հասան իրանց մուրազին, դուք էլ հասնեք ձեր մուրազին:

Աստածանե իրեք խնձոր վեր էկավ. մինն՝ ասողին, մինը՝ պատմողին, մինն էլ բոլոր աշխարին: